

Řeholní řády a kongregace

Řeholní řády a kongregace považoval komunistický režim za nebezpečné z řady důvodů. Díky komunitnímu způsobu života byli jejich příslušníci vůči nátlaku a hrozbám daleko odolnější než izolovaní faráři či administrátoři jednotlivých farností, nelibost způsobovala též jejich autonomie v rámci církve a podřízenost centrům, nacházejícím se v zahraničí, se kterými čeští řeholníci udržovali kontakt i po komunistickém převratu v únoru 1948. Nežádoucí byla též jejich vzdělávací a vydavatelská činnost a rovněž i jejich působení na mládež. V roce 1948 působilo v českých zemích přibližně 1 700 řeholníků, umístěných ve 151 kláštěrech a seskupených do 26 řeholních řádů a kongregací. Z nich 357, tedy asi pětina, bylo v následujících letech komunistickými soudy odsouzeno k trestům odnětí svobody v celkové výši přes 2 100 roků, drtivá většina ostatních byla vystavena mimosoudní perzekuci formou internace.

Řeholníci byli s nedůvěrou sledováni komunistickými exponenty již před únorem 1948. V prvních měsících po komunistickém převratu bylo uvězněno asi 50 řeholníků, a to většinou za aktivní pomoc při přechodech do zahraničí či za veřejnou kritiku nového režimu. K plošné reprezi přikročili komunisté až po neúspěšném pokusu o získání řeholí ke spolupráci, kterou nabídli jejich představeným v červenci 1949. Následně likvidaci klášterů v dubnu 1950 (Akce K) však předcházelo dva týdny dříve první politický monstrproces s představiteli církve, známý dnes jako „Machalka a spol.“, který se konal ve dnech 31. 3. – 5. 4. 1950 a v jehož rámci byli souzeni vedoucí představitelé mužských řeholí a též přední čeští katoličtí teologové. Proces doprovázela mohutná propagandistická kampaň, jež líčila kláštery jako špiónážní centra a jejich obyvatele obviňovala ze shromažďování zbraní a přípravy ozbrojeného povstání. V těchto intencích byli řeholníci odsouzeni k vysokým trestům. Jednalo se o premonstráty Augustina Machalku (25 let), Víta Tajovského (20 let) a Stanislava Bartáka (2 roky), redemptoristy Ivana Mastyliáka (doživotí) a Jana Blesíka (10 let), jezuitu Františka Šilhana (25 let), Adolfa Kajpra (12 let) a Františka Mikuláška (9 let), františkána Jana Evangelistu Urbana (14 let) a dominikána Silvestra Braitu (15 let). Shodou okolností a takřka symbolicky byl rozsudek vynesen ve velikonočním svatém týdnu, dva dny před Velkým pátkem.

Ačkoliv ženské řehole nepovažovali komunisté za tak nebezpečné, zakročili proti nim s obdobnou bezohledností. V roce 1950 vyvíjelo v českých zemích činnost 32 ženských řeholních řádů a kongregací (více než 7 500 sester). Působily především ve školství, zdravotnictví a v sociálních ústavech. Právě v této oblasti za ně nový režim těžko hledal adekvátní náhradu. To byl i jeden z hlavních důvodů, proč záměr proti ženským klášterům (Akce Ř) nedosáhl takového rozsahu jako zásah proti mužským řeholím. Již v roce 1950 však bylo zakázáno přijímání nových členek a více než 100 sester bylo v rámci politických procesů postaveno před soud – za vinu jim byla kladena především pomoc perzekvovaným osobám, nedovolená řeholní činnost či rozšiřování „ilegálních“ náboženských tiskovin.



Františkán František Kubíček, odsouzen ke 22 letům. ABS (V-1078 ČB)



Maltézský rytíř Vladimír Ptcha, odsouzen ke 20 letům. ABS (V-2862 MV)



Rozsudek nad obviněnými z procesu „Machalka a spol.“ byl Státním soudem v Praze vynesen 5. 4. 1950 (první zleva A. Machalka, opat kláštera v Nové Říši, třetí želivský opat B. V. Tajovský, pátý v řadě je F. Šilhan, provinciál Tovaryšstva Ježíšova, jako poslední stojí A. Kajpr). V jejich obžalobě mj. zaznělo: „Vatikán v dnešním boji světových sil se cele postavil do služeb imperialismu a do boje proti Sovětskému svazu. Tuto svoji politiku provádí Vatikán prostřednictvím klášterů a řádů, které tvoří oddanou armádu Vatikánu.“ Při hodnocení procesu byla vyzdvížena iniciativa Státní prokuratury; zastupovali ji prověřeni prokurátoři Karel Čížek, Karel Stráda a Ludmila Brožová. Foto ČTK



K jednomu z nejvyšších trestů v procesech proti řeholnicím byla odsouzena i generální představená Milosrdných sester sv. Karla Boromejského Bohumila Langrová, vlastním jménem Žofie. Velkou odvalu prokázala při poskytování pomoci pronásledovaným kněžím (např. v květnu 1951 poskytla v Nemocnici pod Petřínem úkryt pronásledovanému aktivistovi laického apoštolátu P. Otu Mádrovi) a organizování jejich odchodu do exilu. V r. 1952 byla zatčena a odsouzena na 20 let vězení. Propuštěna byla 11. 5. 1960 na amnestii. NA (SSNV, foto z vězeňského spisu)



Generální představená Těšitelék Božského srdce Ježíšova Marie Vintrová, odsouzena k 17 letům. ABS (V-2742 MV)



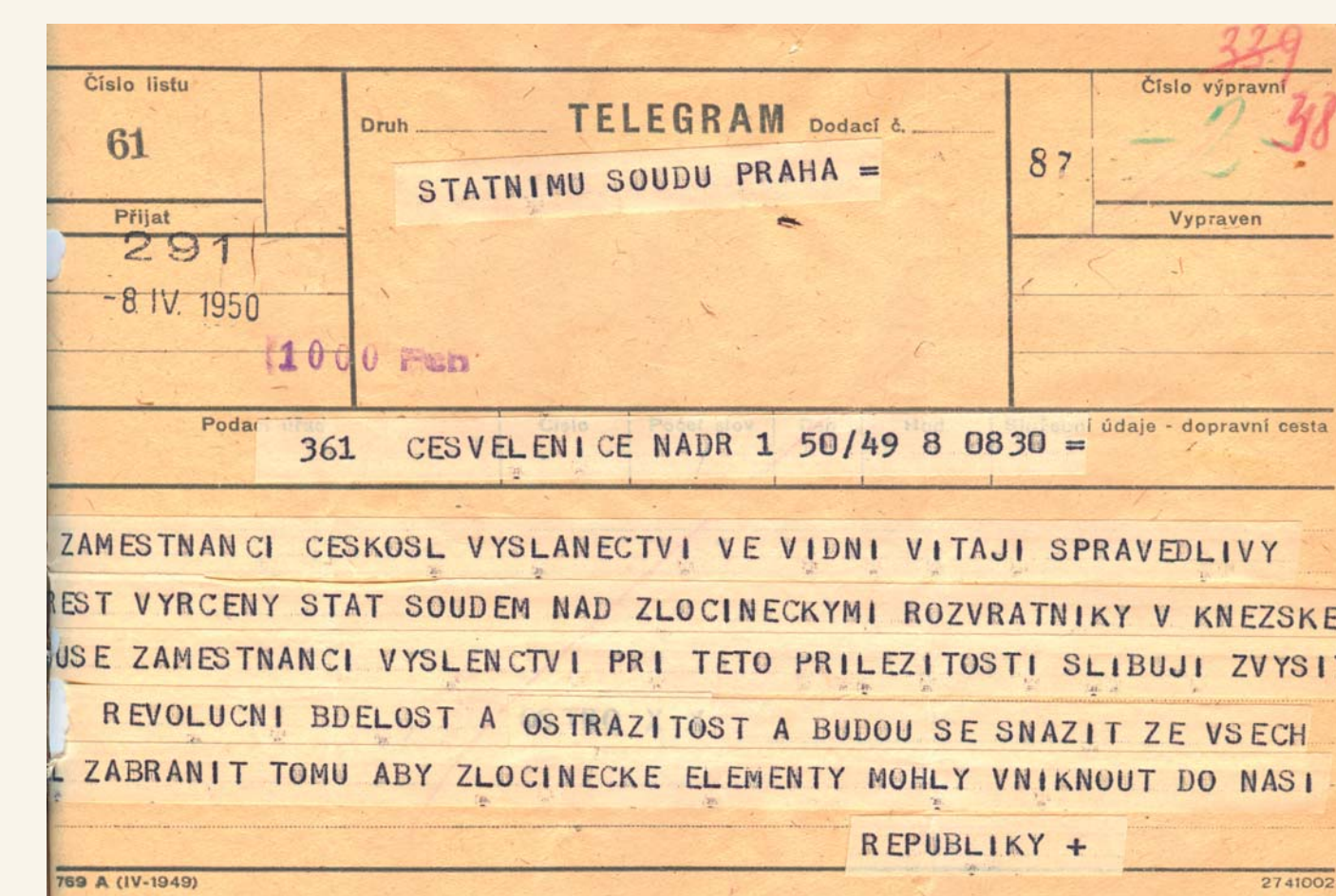
Boromejka Vojtěcha Antonie Hasmandová, odsouzena k 8 letům. ABS (V-786 ČB)

Počet odsouzených řeholnic v českých zemích v letech 1948–1968 podle příslušnosti k jednotlivým řeholním řádům a kongregacím

Řeholní řády a kongregace	Počet členů (1948/50)	Počet odsouzených řeholnic	Celková výše trestů (v letech a měsících)
Boromejky	1 085	22	99 roků a 4 měsíce
Dominikánky	377	10	21 roků
Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně	380	20	41 roků a 2 měsíce
Milosrdné sestry sv. Kříže	1 300	4	4 roky a 11 měsíců
Sestry apoštolátu sv. Františka	135	18	67 roků a 6 měsíců
Sestry Nejsvětější Svátosti – Petřinky	166	1	8 roků
Sestry Řádu německých rytířů	není známo	9	57 roků
Sestry Služebnice Nejsvětější Panny Marie bez poskvrny počaté	není známo	1	4 roky
Sestry sv. Cyrila a Metoděje	není známo	2	10 roků
Schönstattské sestry Mariiny	11	7	13 roků a 9 měsíců
Školské sestry de Notre Dame	802	6	8 roků a 8 měsíců
Těšitelky Božského Srdce Ježíšova	není známo	1	17 roků
Celkem		101	352 roků a 4 měsíce

Počet odsouzených řeholníků v letech 1948–1968 podle příslušnosti k jednotlivým řeholním řádům a kongregacím

Řeholní řády a kongregace	Počet členů (1948/50)	Počet odsouzených řeholníků	Celková výše trestů (v letech a měsících)
Augustiniáni, OSA	52	10	25 roků a 3 měsíce
Benediktini, OSB	72	4	32 roků a 1 doživotí
Cisterciáci, OCist	13	-	-
Dominikáni, OP	104	12	94 roků
Eucharistiáni, SSS	10	-	-
Františkáni, OFM	145	36	199 roků a 9 měsíců
Jezuité, SJ	217	72	515 roků a 8 měsíců
Kalasantini, COp	8	1	10 roků
Kapucini, OFMcap	123	22	111 roků a 4 měsíce
Karmelitáni, OCarm	3	1	3 měsíce
Křížovníci, OCr	53	5	36 roků a 2 měsíce
Maltézští rytíři, OMelit	7	2	28 roků
Milosrdní bratři, OH	65	7	50 roků
Minorité, OFMConv	49	3	12 roků
Němečtí rytíři, OT	2	1	2 roky
Obláti, OMI	2	1	2 roky
Pallotini, SAC	1	1	4 roky
Petrini, SFSSS	41	11	79 roků a 6 měsíců
Piaristé, SP	15	3	37 roků a 8 měsíců
Premonstráti, OPraem	143	40	241 roků a 1 měsíc
Redemptoristé, CSsR	238	52	293 roků, 8 měsíců a 1 doživotí
Salesiáni, SDB	239	58	268 roků a 3 měsíce
Salvatoriáni, SDS	40	11	44 roků a 1 doživotí
Servíté, OSM	2	-	-
Těšitelé, CCG	42	2	4 roky a 6 měsíců
Celkem	1 686	355	2 106 roků, 1 měsíc a 3 doživotí



Telegramy, které přicházely Státnímu soudu v Praze v době konání soudního procesu, byly odevzvány na komunisty účelově řízenou propagandistickou kampaň. Rezoluce a petice tohoto druhu sloužily režimu k manipulaci s veřejným míněním, k vytváření falešného obrazu, že obžalovaní jsou souzeni na základě „hlasu lidu“. Na foto telegram z čs. vyslanectví ve Vídni. NA (MS)



Komunistický režim připravil scénář procesu do nejmenších podrobností. Na proces byli účelově a většinou hromadně „zvaní“, resp. vysláni zástupci různých profesních skupin obyvatelstva, církve, diplomatických zastupování a vybraní novináři. K tomu účelu byly dokonce vydávány vstupenky. NA (MS)



V politicky zmanipulovaných soudních procesech bylo v letech 1948–1968 odsouzeno celkem 40 premonstrátů; jedním z nich byl i opat pražského Strahovského kláštera Bohuslav Stanislav Jarolímek. V době 2. světové války se aktivně podílel na odboji proti nacismu, za který byl po osobození vyznamenán Československým válečným křížem. V lednu 1950 se podrobil operaci, která potvrdila karcinom žaludku. I přes svůj zdravotní stav byl 16. 9. 1950 zatčen Státní bezpečností a v prosinci téhož roku odsouzen za údajnou velezradu a vyzvědačství k trestu 20 let vězení. Zemřel v pankrácké vězeňské nemocnici v Praze 31. 1. 1951. AOPraem (foto z roku 1945)



Provinciál redemptoristů František Suhomel, odsouzen ke 24 letům. ABS (V-1078 ČB)



Inspektor salesiánů Antonín Dvořák, odsouzen ke 21 letům. ABS (V-1078 ČB)